

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DEĞER DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yrd. Doç. Dr. Yemliha COŞKUN

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
ycoskun@ksu.edu.tr

Arş. Gör. Adem YILDIRIM

Adıyaman Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı
arkhe@hotmail.com.tr

ÖZET

Bu çalışma ile üniversite öğrencilerinin değer yargısı düzeylerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma ilişkisel tarama modelinde bir çalışmadır. Araştırmaya Adıyaman Üniversitesi'nde öğrenim görmekte olan 392 öğrenci katılmıştır. Araştırmada, öğrencilerin değer yargı düzeyini ölçmek için, 'Değerler Ölçeği'; kişisel özellikleri belirlemek üzere 'Kişisel Bilgi Formu' kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, üniversite öğrencilerinin değer düzeylerinin oldukça yüksek olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra, kız öğrencilerin değer düzeylerinin erkeklere oranla; sağlık yüksek okulu öğrencilerin değer düzeylerinin ise fen / edebiyat bölümü öğrencilerinininkinden yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Değerler, üniversite öğrencisi.

EXAMINING THE VALUE LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS' IN TERMS OF SOME VARIABLES

ABSTRACT

The aim of this study to research value judgment levels of university students who attend the course. The study is one of model of relational research. 392 students attended the survey from Adıyaman University. 'Value Measure' and 'Personal Information Form' were used in order to measure value judgment levels. According to the study, the levels of value judgments were generally found suitable and high. It was found that the women students levels were higher than men students levels. Nursing Faculty students levels were found more meaningful than Letters-Science Faculty students.

Key words: Values, university students.

GİRİŞ

Değer kavramı veya olgusu farklı bilim dalları tarafından üzerinde çalışmalar yapılmış bir sorunsaldır. Felsefe, sosyoloji, psikoloji, antropoloji, sosyal psikoloji ve teoloji alanlarında değerın niteliği ve çerçevesi ile ilgili doğrudan veya dolaylı olarak yorumlar ve açıklamalar yapılmıştır. ‘Değer’ olgusunun tanımını yapmak gerekirse, toplumsal grup üyelerinin olumlu, güçlü bir duygu bağlılığıyla özel amaç ve eylemler için bir standartın oluşturmasıyla ortaya çıkan soyut, genelleştirilmiş davranış ilkeleri olarak ifade edilmesi mümkündür (Theodorson, 1969).

Furfey, ‘değeri’ iyilik üzerine kurulu tanımlanmış istemin niteliği olarak, nesnenin gerçek iyiliğine bağlı olduğunu vurgulamıştır (Akt., Adler, 2008). Değer nesnelerin nitelikleri ile öznenin sahip olduğu özellikleri arasındaki bir ilişki den kaynaklanmaktadır. Yani değer, özne ile nesne arasındaki ilişki den ötürü var olan, ilişki sel bir durumdur (Arslan, 2001). Değer varoluş alanına aittir. Varolmayan şeyin değeri olamaz. Varolmayan yalnız varsayılan şeyin hakikatinden söz edilebilir. Bir şey ne kadar somut olursa o kadar değer karakterini kazanır, ne kadar soyutlaşırsa o kadar değerd en uzaklaşır (Ülken, 2001).

Değerler, toplumun ideal benliğinin göstergesidir. Bunlara bağlılık geleneklerin oluşumuna katkıda bulunur. Değerlerin oluşturduğu bir kültür vardır. Bu kültür gerçeğe saygı, hakkaniyet, kişisel bütünlük, sevgi kuramlarına dayanır. Değerler kültürü, etik anlayışa dayalı bir sistem bütünlüğüdür. Bir olguyu, olayı, oluşumu anlamlı kılan onun değeridir. Değer bir yargılama ölçüsüdür. Bu ölçü güzeli çirkinden, doğruyu yanlıştan, iyiyi kötüden ayırt edebilme gücüdür (Güler, 2008). Değer bilgid en farklı bir alan teşkil eder. Değer alanı bilgi alanına icra edilemez. Bunun için değer-hakikat bağlamında bazı aksiyomlar vardır. Bunlar;

a. Her objektif değerin bağlı olduğu bir gerçeklik düzen vardır.

b. Her objektif değer aşkın bir varlığı ifade eder.

c. Her objektif değer başkası tarafından kanıtlanmaya ve bildirilmeye elverişli olarak bilinebilir. Kısaca değerin bir suje, bir duygu verileri bir de aşkın obje yanı vardır (Ülken, 2001). Değerler kalıcı olması, bir inanç niteliği taşıması, istenilen (tasarlanmış) ve istenilenin kavranmasına ilişkin bir zihinsel nitelik taşıması ve bir

tercih olması diye bir takım özelliklere sahiptir. Bu özelliklerin oluşması değer faktörünün süreciyle ilgilidir (Silah, 2000).

Değerin tarihsel süreçte hangi referanslara dayandığına dikkat etmek gerekir. Temel sorun olarak felsefeyi ölçü alabiliriz. Bunun için de Sofistler başlangıç noktasıdır. Sofistler değerlerin rölatifliğini savunurken, Sokrates ve Platon değerlerin nesnelliğini temsil etmişlerdir (Özlem, 2002). Sokrates'e göre değerler nesnel bir varlığa sahiptirler. Platon da aynı fikirdedir. Platon için her türlü, özellikle ahlâki bağımsız ve mutlak olarak "doğru" veya "yanlış"tır. Yani davranış biçimi bağımsız ve mutlak olarak düşünülmelidir (Arslan, 2001). Aristoteles'teki değer de varlığa içkindir, nesnel yönü söz konusudur (Özlem, 2002). Modern düşüncede değer problemini ilk defa bağımsız olarak ortaya koyan Kant'tır (Ülken, 2001). Bunlara karşılık varoluşçu Sartre, insan eylemlerini önceleyen ve onlara ışık tutan bir değerler alanı olmadığını, tam tersine değerlerin önünde onları yaratan öznenin yer aldığını belirtir (Özlem, 2002). Sartre değeri insanın inisiyatifine bırakır. İnsanı değere endekslemekten çok değeri insana göre düşünür. Varlığın değerle doğması görüşü, temelde değer varlık merkezli olduğu görüşünü pekiştirir. Heidegger ise varlık ve değer birbirinden ayrılmışçasına görülmesinin temel yanığı olduğunu söyler (Çınar, 2006). Kısaca değer sistemi toplumsal mekanizma refleksleriyle, varlık-bilgi ön kabulleri arasındaki ilişkiyi tanzim ederek, dünya görüşü imgeleriyle sosyal yapılar arasındaki uyumu sağlar (Çınar, 2006).

Değer-Erdem-Ahlâk İlişkisi

Değerden söz edildiğinde erdemden söz etmek kaçınılmazdır. Erdem, bir değer gerçeğe getirilmesinde öznenin belirli tarzda eylemlerde bulunma kapasitesi, yetisi ve yeterliliğidir (Özlem, 2002). Erdem değer nirengi noktası olarak düşünülebilir. Değerin oluşması için eylemselliği gerçekleştiren bir durumdur. Bu anlamda erdemli olmak bir sonraki seviyeye gelmiş olmak demektir. Yani erdemli insan tam bir ahlâki olgunluğa ulaşmış demektir. Ahlâklı insan dediğimiz zaman genellikle ahlâk kaidelerine uygun bir hayat yaşayan insan aklımıza gelir, ama fazilet sahibi insan ondan da ilerdedir (Güngör, 1995). Bu bağlamda ahlâkın sınırlarını da çizmek gerekir. Ahlâk, bireyin eğilimlerine göre davranımda bulunma, eylemlerin eğilimler sonucunda oluşmasıdır. Bunun yanında ahlâk ile oluşan ahlâk teorisi ise doğru, yanlış, iyi, kötü yargıları içerir. Ayrıca ahlâk teorisi iyi ve kötü davranışların çalışması olarak tanımlanabilir. Bu

yargılar bireyin eğilimlerini ifade eder. Bunların yanı sıra bir de etik söz konusudur. Etik ise ahlâk ve ahlâk teorisinin incelenmesi olarak kabul edilir (Wienpahl, 1948). Bu olgular sarmal bir ilişki düzeni içinde birbirinin içine girmiş durumdadırlar. Hepsinden öte ahlâk bir denge unsurudur. Çünkü ahlâkın varlığı bir çeşit tabiat kanunudur. Suyun bulunduğu yerde nasıl hayat varsa, insanların bulunduğu yerde de ahlâk vardır (Güngör, 1995). O zaman ahlâk rasyonel bir faktör mü yoksa ilişkisel bir durum mudur? diye düşünmek gerekir. Mesela Sokrates'e göre ahlâkın ölçüsü bilgidir. İyi adam doğru gören, kötü adam yanlış görendir. Ortaçağ'da bilgi değer in egemenliğine girer. Ampirik dönemle birlikte bilgi, değer in üstüne çıkar (Ülken, 2001). Demek ki değer-erdem-ahlâk silsilesine bir de bilgi halkası eklenmektedir. Fakat bu bilgi kuru bilgiden ziyade nitelikli bilgi olarak düşünölmelidir. Yani bu bilgi bireyin varlığını anlamlı kılan bir işleve sahiptir ve bu işlevsellik üniversite öğreniminin de temel dinamiğini oluşturarak, üniversite öğrencilerinin varlığını anlamlı kılmalıdır.

Toplumların aydın kesimlerinin önemli bir bölümünü oluşturan üniversite gençliği, içinde yaşadıkları dünyanın bugünü ve yarınlarının şekillenmesinde yadsınamaz bir etkiye sahiptirler. Aldıkları eğitimin sonucunda edindikleri formasyonlarına bağlı olarak toplumu biçimlendiren etkin bir öge olmalarından dolayı, sahip oldukları değerler kendi toplumları ve insanlık adına oldukça önem arz etmektedir. Bu öneme bağlı olarak, üniversite öğrencilerinin toplumsal kabul görmüş insani evrensel değerlere sahip olmaları, beklenen ve olması gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu açıklamalar kapsamında, toplumun yüksek öğrenim gören kesimi olan üniversite öğrencilerinin sahip olduğu değer düzeyinin incelenmesi oldukça önemli olup, yapılan bu çalışma ile öğrencilerin değer algılarının sosyo-demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Üniversite öğrencilerinin sahip oldukları değer düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelendiği bu araştırma, tarama modelinde bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Adıyaman üniversitesinde 2007-2008 eğitim yılında öğrenim görmekte olan, sağlık yüksek okulu, fen-edebiyat ve eğitim fakültelerinin 1 ve 4. sınıfındaki 806 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde oranlı küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Adı geçen fakülte ve yüksek okulun 1 ve 4. sınıflarında okuyan öğrencilerin bütün içerisindeki oranını yansıtabilecek şekilde yaklaşık % 50'si belirlenerek, bu kümeleri oluşturan öğrenciler arasından random (tesadüfi) olarak seçilen 403'ü araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

'Kişisel Bilgi Formu'nu dolduran örneklem grubundaki öğrencilerden, ölçükleri eksik ve yanlış dolduranlar çıkartıldıktan sonra değerlendirmeye alınan 392'sinin demografik özelliklerine ilişkin frekans (f), ve yüzde (%), sonuçlarının dağılımı aşağıdaki tablolarda gösterildiği gibidir.

Tablo 1. Öğrencilerin Sınıf Düzeyi Değişkeni Frekans ve Yüzde Değerleri

Sınıf Düzeyi	f	%
1. Sınıf	198	50,5
4. Sınıf	194	49,5
Toplam	392	100,0

Tablo 1'de görüldüğü gibi, örneklem grubunun 198'i (% 50,5) 1. sınıf, 194'ü (49,5) 4. sınıf öğrencisidir.

Tablo 2. Öğrencilerin Cinsiyet Değişkeni Frekans ve Yüzde Değerleri

Cinsiyet	f	%
Kız	242	61,7
Erkek	150	38,3
Toplam	392	100,0

Tablo 2'de görüldüğü gibi, örneklem grubunun 242'si (% 61,7) kız öğrencilerden oluşurken, 150'si (% 38,3) erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 3. Öğrencilerin Fakülte Değişkeni Frekans ve Yüzde Değerleri

Fakülte /Yüksekokul	f	%
Fen-Edebiyat	100	25,5
Eğitim	156	39,8
Sağlık	136	34,7
Toplam	392	100

Tablo 3’de görüldüğü gibi, örneklem grubunun 100’ünü (% 25,5) fen-edebiyat öğrencileri oluştururken, 156’sını (% 39,8) eğitim, 136’sını ise (% 34,7) sağlık yüksek okulu öğrencileri oluşturmaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin Yerleşim Birimi Değişkeni Frekans ve Yüzde Değerleri

Yerleşim Birimi	f	%
Köy/kasaba	102	26,0
İlçe	95	24,2
İl	195	49,7
Toplam	392	100

Tablo 4’de görüldüğü gibi, örneklem grubunun 102’si (% 26,0) köy/kasabada yaşarken 95’i (24,2) ilçede, 195’i (% 49,7) ise il merkezinde yaşamaktadır.

Tablo 5. Öğrencilerin Anne Eğitim Niteliği Değişkeni Frekans ve Yüzde Değerleri

Anne Eğitim	f	%
Okul Mezunu Değil	197	50,3
İlköğretim	156	39,8
Orta Öğretim	28	7,1
Yüksek Öğretim	11	2,8
Toplam	392	100

Tablo 5’de görüldüğü gibi, örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 197’sinin (% 50,3) annesi herhangi bir okul mezunu değilken, 156’sının (% 39,8) annesi ilköğretim mezunu, 28’nin (% 7,1) annesi orta öğretim mezunu ve 11’nin de (% 2,8) yüksek öğrenim mezunudur.

Tablo 6. Öğrencilerin Baba Eğitim Niteliği Değişkeni
Frekans ve Yüzde Değerler

Baba Eğitim	f	%
Okul Mezunu Değil	51	50,3
İlköğretim	174	39,8
Orta Öğretim	120	7,1
Yüksek Öğretim	47	2,8
Toplam	392	100

Tablo 6’da görüldüğü gibi, örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin 51’nin (% 13,0) babası herhangi bir okul mezunu değilken, 174’nün (% 44,4) babası ilköğretim mezunu, 120’sinin (% 30,6) babası ortaöğretim mezunu ve 47’sininde (% 12,0) yüksek öğrenim mezunudur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgi toplamak için araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ‘Kişisel Bilgi Formu’ ile birlikte öğrencilerin sahip oldukları değer düzeylerini ölçmek amacıyla yine araştırmacılar tarafından geliştirilen ‘Değerler Ölçeği’ kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formunda, öğrencilerin sınıf düzeyi, cinsiyeti, okul türü, anne ve baba eğitim düzeyi ile yerleşim birimlerine ilişkin sorular yer almaktadır.

Değerler Ölçeği

Öğrencilerin değer düzeylerini belirlemek amacıyla orijinali Calp (2006) tarafından geliştirilen, değer ölçeklerinden yararlanılarak araştırmacılar tarafından geliştirilen 'Değerler Ölçeği' kullanılmıştır. Ölçek toplam 28 maddeden oluşmaktadır. Üniversite öğrencilerinin değer yargılarını ölçmeyi amaçlayan; cevap seçeneklerinin (1) Hiç katılmıyorum ile (5) Tamamen katılıyorum arasında değiştiği 5'li likert tipinde olan ölçekte, maddelerin 5 tanesinin tersinden puanlanması şartıyla, ölçeğin toplam puanı hesaplanmaktadır. En yüksek puanın 140, en düşük puanın ise 28 olarak hesaplandığı ölçekte, ortalamanın üzerindeki artan puanlar bireylerin değer düzeylerinin yükseldiğini göstermektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı Cronbach Alpha ile hesaplanmıştır. Üniversite öğrencileri üzerinden elde edilen verilere dayalı olarak Alpha güvenirlik katsayısı .81 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek üzere faktör analizi yapılmıştır. Bu analizin sonucunda ölçek 'adalet-saygı ve yardımseverlik' 'maddi dürüstlük' ve 'doğru sözlülük' olmak üzere üç alt faktörden oluşmuştur. Ölçekte yer alan maddelerin faktördeki yük değerleri ise .38 ile .74 arasında değişmekte olup, üç faktörün birlikte varyans açıklama oranı % 56,42'dir.

Verilerin Çözümlemesi

SPSS 11.5 paket programının kullanıldığı verilerin analizinde, kişisel bilgi formlarına bağlı olarak demografik özelliklerin frekans ve yüzde dağılımları bulunduktan sonra öğrencilerin değer düzeylerinin aritmetik ortalaması ve standart sapması belirlenmiş daha sonra normal dağılım özelliği gösteren örneklem grubu için değerler ölçeğinden aldıkları puanların; cinsiyete göre farklılaşıp, farklılaşmadığını belirlemek üzere varyansların homojen olmamasına bağlı olarak ilişkisiz ölçümler için 'Mann Whitney-U testi'; sınıf düzeyine göre farklılaşıp, farklılaşmadığını belirlemek üzere, varyansların homojenliğine bağlı olarak bağımsız grup 't testi'; okul türü, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve yerleşim birimine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği kullanılarak bulgular aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Anlamlılık kontrolü için farklılıklar arası hata payı .05 manidarlık düzeyinde sınanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, kişisel bilgi formu ve ‘Değerler Ölçeği’ ile elde edilen veriler, öğrencilerin değer düzeyleri, sosyo-demografik özelliklerine göre farklılaşmakta mıdır? Temel problemi doğrultusunda, analiz edilip, bulguları özetlenmiştir.

Tablo 7. Değer Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapmaları

	n	\bar{x}	s.s
Değer	392	114,35	8,61

Tablo 7’de görüldüğü gibi öğrencilerin değer düzeyleri aritmetik ortalaması 114,35, standart sapmasının ise 8,61 olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre üniversite öğrencilerin sahip oldukları değer düzeylerinin oldukça yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 8. Cinsiyet Değişkenine Göre Değer Puanlarının, İlişkisiz Ölçümler İçin Mann Whitney-U testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Cinsiyet	n	S.O	S.T	U	p
Değer	Kız	242	215,53	52158,00	13545,00	,000
	Erkek	150	165,80	24870,00		

Tablo 8’de görüldüğü gibi öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre değer düzeylerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemeden önce, Levene’s testi ile iki dağılımın varyanslarının homojenliği test edilmiş, sonuçta değer varyanslarının ($L=32,791$; $p<.05$) homojen olmadığı görülmüştür. Daha sonra ortalamalar arasındaki farkın belirlenmesi amacıyla yapılan ilişkisiz ölçümler için ‘Mann Whitney-U testi’ sonuçlarına göre, cinsiyet değişkenine göre öğrencilerinin değer düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($U=13545,00$; $p<.05$). Bu sonuca göre,

üniversitedeki kız öğrencilerin değer düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek düzeyde olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 9. Sınıf Düzeyi Değişkenine Göre Değer Puanlarının Bağımsız Grup t-testi Sonuçları

Bağımlı Değişken	Sınıf Düzeyi	n	\bar{x}	s.s	t	p
Değer	1.Sınıf	198	114,30	8,18	,108	,914
	4.Sınıf	194	114,40	9,06		

Tablo 9’da görüldüğü gibi öğrencilerin sınıf düzeyi değişkenine göre değer düzeylerinin anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemeden önce, Levene’s testi ile iki dağılımın varyanslarının homojenliği test edilmiş, sonuçta değer varyanslarının ($L=2,048$; $p>.05$) homojen olduğu görülmüştür. Daha sonra ortalamalar arasındaki farkın belirlenmesi amacıyla yapılan bağımsız grup t-testi sonuçlarına göre, sınıf düzeyi değişkenine göre öğrencilerinin değer düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($t = ,108$; $p>.05$). Bu sonuca göre üniversite birinci sınıf öğrencileri ile dördüncü sınıf öğrencilerinin değer düzeylerinin anlamlı düzeyde farklı olmadıkları, başka bir deyişle üniversiteye yeni başlamış olan öğrencilerle, üniversite eğitimi almış öğrencilerin değer yargılarında önemli düzeyde bir değişimin gerçekleşmediğini söylemek mümkün görünmektedir.

Tablo 10. Okul Türü Değişkenine Göre Değer puanları

Okul Türü	n	\bar{x}	ss
Fen/Edebiyat	100	112,05	10,25
Eğitim	156	114,66	8,98
Sağlık	136	115,69	6,28
Toplam	392	114,35	8,61

Tablo 11. Okul Türü Değişkenine Göre Değer puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	789,266	2	394,633	5,432	.005	1-3
Gruplarıçi	28258,446	389	72,644			
Toplam	29047,712	391				

Tablo 11’de görüldüğü gibi öğrencilerin değer düzeylerinin, okul türü değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği uygulanmış. Yapılan analiz sonucunda okul türü değişkenine göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F = 5,432$; $p < .05$). Daha sonra anlamlı farklılığın kaynağını belirleyebilmek amacıyla tamamlayıcı post-hoc tekniklerini kullanabilmek için Levene’s testiyle yapılan grupların varyanslarının homojenliği testi sonucunda, varyansların homojen olmadığı ($L=9,123$; $p < .05$) görülmüştür. Varyansların homojen olmaması şartlarına bağlı olarak, değişkenler arasında çoklu karşılaştırma yapabilmek amacıyla uygun post-hoc tekniklerinden Games-Howell çoklu karşılaştırma tekniği uygulanmış, sonuçta fen / edebiyat fakültesi öğrencileri ile sağlık yüksek okulu öğrencileri arasında, sağlık yüksek okulu öğrencileri lehine ($p < .05$) düzeyinde anlamlı fark bulunmuştur. Bu sonuç, sağlık yüksek okulu öğrencilerinin değer düzeylerinin fen / edebiyat öğrencilerinkinden daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 12. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Değer puanları

Anne Eğitim Düzeyi	n	\bar{x}	s.s
Okul Mezunu Değil	197	114,26	9,20
İlköğretim	156	114,49	8,21
Orta/yüksek Öğ.	39	114,23	7,24
Toplam	392	114,35	8,61

Tablo 13. Anne Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Değer puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	5,054	2	2,527	,034	.967
Gruplarıçi	29042,658	389	74,660		
Toplam	29047,712	391			

Tablo 13'te görüldüğü gibi öğrencilerin değer düzeylerinin, anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniğini uygulamadan önce alt gruplardan (orta ve yüksek öğretim) ikisinde yeterli sayıda n sayısı bulunmadığından, gruplar arasında anlamlı birleştirmeler yapılarak analizler birleştirilmiş gruplar üzerinden gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonucunda anne eğitim düzeyi ortalamalarına göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F = ,034$; $p > .05$). Bu sonuca göre, öğrencilerin değer düzeylerinin annelerinin eğitim düzeyine göre farklılaşmadığını söylemek mümkündür.

Tablo 14. Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Değer puanları

Baba Eğitim Düzeyi	n	\bar{x}	s.s
Okul Mezunu Değil	51	115,19	8,02
İlköğretim	174	113,35	9,29
Orta Öğretim	120	115,60	7,76
Yüksek Öğretim	47	113,93	8,45
Toplam	392	114,35	8,61

Tablo 15. Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Değer puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	406,054	3	35,455	1,835	.140
Gruplarıçi	28641,658	388	73,818		
Toplam	29047,712	391			

Tablo 15'te görüldüğü gibi öğrencilerin değer düzeylerinin, baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği uygulanmış. Yapılan analiz sonucunda baba eğitim düzeyi ortalamalarına göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F = 1,835$; $p > .05$).

Tablo 16. Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Değer puanları

Yerleşim Birimi	n	\bar{x}	ss
Köy / Kasaba	102	114,20	8,49
İlçe	95	113,62	8,75
İl	195	114,78	8,63
Toplam	392	114,35	8,61

Tablo 17. Yerleşim Birimi Değişkenine Göre Değer puanlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	90,298	2	45,149	,607	.546
Gruplarıçi	28957,414	389	74,441		
Toplam	29047,712	391			

Tablo 17'de görüldüğü gibi öğrencilerin değer düzeylerinin, yerleşim birimi değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) tekniği uygulanmış. Yapılan analiz sonucunda öğrencilerin yerleşim birim ortalamalarına göre fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($F = ,607$; $p > .05$).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Değer olgusu üzerine çalışma yapmak elbette zor bir iştir. Toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılıklar göstermesi, zaman içerisinde birçok dinamiklere bağlı olarak değişebilen özellikte oluşu bu zorluğun ana sebeplerini oluşturmaktadır. Dünya çapında çalışmalar yapmakta olan, 1970'lerde 40 ülkede değişen değerleri araştırırken şimdi 100'den fazla ülkede araştırmalarını sürdüren Inglehart ve arkadaşlarının (Michigan Üniversitesi) her 5 yılda yayınladıkları araştırma sonuçlarına göre, ülkeler, ekonomik olarak büyüdükçe refah düzeyleri artmakta, bağlı olarak ta bireylerin değer algısı ekonomik refaha göre şekil almaktadır. Yani ekonomik refah düzeyinin değişimine bağlı olarak değer algılamaları da farklılaşabilmektedir (Hines, 2008).

'Global Değerler ve Kültürel Eğilimler' üzerine yapılan başka bir çalışmada toplumların değer algılamalarının birbirlerinden farklılaştığı görülmektedir. Bu çalışmada, dünya, ekonomik gelişmişlik açısından birinci dünya (W 1), ikinci dünya (W 2) ve üçüncü dünya (W 3) diye ayrılmıştır. Bu ayrıştırmaya göre, üçüncü dünyanın (W 3) değerleri yaşamsal ihtiyaçlar, otoriteye bağlılık, dini bağlılık, iş ahlâkı, büyük aile ile güçlü ailevi bağları, iyi ile kötünün sınırları ve ebeveyne saygıdır. İkinci dünya (W 2) modern değerler üzerinde durmaktadır. Bunlar başarı, bilim ve teknolojiye aşırı güven, bürokrasiye bağlılık, iş hayatı, paranın değerlendirilmesi, determinasyon ve çocuk-ebeveynin birbirine olan ihtiyacıdır. Yükselen değerleri ise kadınların güçlenmesi, etik tüketim anlayışı, toplumsal serbestilik ve şeffaflık olduğu görülmüştür. Birinci dünyanın (W 1) değerleri ise, kendini ifade etme, kişisel sorumluluk ve karar verme, hoşgörü, hayal gücü, yaşamsal denge, ekoloji, sağlıklı yaşam ile özgür seçim olarak belirlenmiştir (Andy Hines, 2008).

Bu farklılaşmalar bize toplumların değer algılamalarının sosyo ekonomik bazı dinamiklere bağlı olarak farklılaşabildiğini göstermektedir. Bunun yanında günümüz değer algılarını araştıran Marks (1997)'in amprik çalışmaları, eğitimin postmateryalist değerler üzerinde ulusal düzeyde güçlü ve tutarlı etkileri olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla postmateryalist değerlerin günümüz gençliği arasında daha fazla yaygınlaşmakta olduğunu söylemek mümkündür.

Değerler konusunda özellikle ülkemiz alan yazınında farklı sosyo-demografik özelliklere göre yapılmış araştırmalara pek fazla rastlanılmasa da, yukarıdaki

araştırmalarda da belirtildiği üzere, değerlerin algılanması konusunda önemli düzeyde değişkenlik söz konusudur. Bu gerçeklik içerisinde benzer değer kavramların farklı birey ve gruplarda farklı algılanması da çok doğal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmanın amacı doğrultusunda elde edilen bulguları değerlendirdiğimiz zaman görülmektedir ki, üniversite öğrencilerinin değerlere sahip olma noktasında düzeylerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Ulusoy'un (2007) lise öğrencilerinin değer tutumları ile ilgili yaptığı çalışmasında da benzer bulgulara ulaşılmış olup öğrencilerin yüksek insani değerleri benimseme, adil olma, kendi toplumuna ve insanlığa karşı olumlu düşüncelere sahip olma, her olaya kâr amaçlı bakmama, fedakâr olma, konuksever olma, zulmetmenin kötü bir davranış olduğunu öğrenme gibi konularda da olumlu tutum ve görüş sergiledikleri görülmektedir. Yine Calp'in (2006) lise öğrencileri ile yaptığı benzer bir araştırma sonucunda da, gençlerin bireysel ve toplumsal değerlere katılımlarının yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

Bu olgu, toplumun önemli dinamiklerinden biri olan üniversite öğrencilerinin sergiledikleri ya da sergileyecekleri tavır ve tutumlarında toplumla özdeşim derecelerini göstermeleri adına oldukça dikkat çekici bir durumdur. İçinde var oldukları toplumsal yapıyla olan barışıklıkları olarakta değerlendirilebilecek bu bulgu bir noktada toplumsal yapının bütünlüğünü oluşturan ana dinamiklerin güçlülüğünü işaret etmektedir.

Araştırmada, kız öğrencilerin değer düzeylerinin erkek öğrencilerinkinden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır ki, bu bulguyu Göka'nın (2006) bahsettiği Türk kültür yapısının itaat kültürü üzerine kurulu savıyla da açıklamak mümkündür. Türk kültür yapısında kızların özerklik düzeylerinin, erkeklere göre daha düşük düzeyde olduğu varsayımından hareket edilecek olunursa bu bulgu bize, kızların kültürel ve ailevi değerlerin içkinleştirilmesi konusunda erkeklerden daha fazla benimseyici olduklarını düşündürmektedir. Fakat Sarı'nın (2005) Giresun Üniversitesi'nde öğretmen adayları üzerine yaptığı değer araştırmasında erkeklerin kızlara göre daha yüksek değer düzeyine sahip olduğu görülmüştür ki, bu sonuçta dikkate alındığında, konunun benzer araştırmalarla açıklanmaya ihtiyacının olduğu görülmektedir.

Araştırmada, birinci ve dördüncü sınıf öğrencilerinin değer anlayışlarında farkın olmaması üniversite gençliğinde homojen bir yapının olduğunu göstermektedir. Sosyal psikoloji kapsamında düşünülecek olduğunda, bu sonuç algı bütünlüğünün olduğu kültürel etkileşimin bir meyvesidir. Aynı zamanda bu sonuca göre, dört yıllık bir

üniversite eğitimi sonrasında öğrencilerin değer algılamalarında bir farklılaşmanın olmaması, üniversiteye yeni gelen öğrenciyle benzer değerlere sahip olmaları, üniversite eğitiminin değerlerin değişmesinde etkin olmadığı, tam aksine var olan değerleri koruyucu nitelikte olduğu sonucunu doğurmaktadır.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, Sağlık Yüksekokulu öğrencilerinin Fen-Edebiyat Fakültesi öğrencilerine göre değer düzeylerinin yüksek olması, kişilerin aldıkları eğitimin içeriğinin farklılığı ve muhatap oldukları kitlelerle ilişkisine göre değiştiği düşüncesini doğurmaktadır. Yani Sağlık Yüksekokulu'ndaki bir öğrenci mesleği gereği, hayati konularda insanlarla daha yakın ilişkiler içinde olacağı için değer düzeylerinin yüksek olması beklenir ve aldığı eğitim paralelinde istenilen bir durumdur. Bu anlamda araştırma sonucunda da en yüksek değer düzeyine sahip oldukları görülmüştür.

Araştırmanın bir diğer sonucuna göre, üniversite öğrencilerinin değer düzeylerinde anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılaşmanın bulunmadığı görülmektedir. Jan R.M.Gerris ve arkadaşlarının (1997) yaptığı "ailenin çocuğa değer kazandırmasındaki rolü" çalışması sonucunda ailevi değerler ve hedefler gerek sosyal yapıdan kaynaklansın gerekse de sosyo-kültürel etkileşimden, bir çocuğun geleceği, inancı ve bağlılığı için neyin değerli ve arzu edilebilir olduğunu şekillendirir. Bu inanç ve kültürel değerler ebeveynin verdiği zihinsel oluşumlar olarak düşünülebilir ve bununla ailenin çocuk üzerinde önemli bir rol oynadığı kabul edilir. Bu olguya bağlı olarak düşündüğümüzde, ailelerin bireylerin değer yapılanması üzerindeki etkisinin oldukça fazla olduğu kabul edilebilir. Ancak bireylerin değer yapılanmasında ailenin etkisi kadar kişisel tercihlerinin de önemli etkisi olduğu inkar edilemez. Aile hangi eğitim düzeyinde olursa olsun, üniversite düzeyine gelene kadar, alt kademelerdeki eğitim kurumlarından geçmiş olan bir bireyin hem yaş, hem de almış olduğu eğitim itibarıyla kendi değer normlarını geliştirmiş olması beklenen bir durumdur. Dolayısıyla araştırmada elde edilen bu bulgu, üniversite öğrencilerinin değer düzeylerinin asıl belirleyicisinin, kendi eğitim düzeylerinin yanında, ahlaki gelişim süreçleriyle ilgili bir durum olduğunu düşündürmektedir.

Son olarak yerleşim birimlerine göre değer düzeyleri farklılaşmasının anlamlı bulunmaması, toplumsal bazda değerler boyutunda köy-kent farklılığının pek farklı olmadığı değerler açısından toplumun homojen yapı sergilediğinin bir sonucu olduğu

düşünülmektedir. Ancak bu durum araştırmada belirtilen değerlerle sınırlı olarak düşünülebilir. Oysaki kentliliğin getirdiği birçok farklı değer yargılarının varlığını sosyolojik bir gerçek olarak kabul etmek gerekir.

Sonuç olarak denilebilir ki, değerleri olan, değerleri önemseyen bir üniversite gençliğinin varlığı, toplumsal yapının sağlıklılığı ve gelecek adına oldukça ümit verici bir durumdur. Var olan değerlerin korunması ve benimsenmesi, diğer yandan ortak yaşam değerlerinin oluşturulup biz kültürünü geliştirebilmek için eğitim kurumlarının program içeriğinin ve kurum ikliminin bu doğrultuda yapılandırılmasına gerekli özen gösterilmelidir. Ayrıca araştırmacıların farklı eğitim kurumlarında ve farklı bölgelerde yapacakları araştırmalar konunun açıklanmasında ve konuya dikkat çekme noktasında yarar sağlayıcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Adler, F. (1956). The value concept in sociology. *The American Journal of Sociology*, 62 (3), 272-279.
- Arslan, A. (2001) . *Felsefeye Giriş* (5. Baskı). Ankara: Vadi Yayınları.
- Arslan, Mustafa (2003). Türk Toplumunda geleneksel dini yaşam ve halk inançları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(2), 23-46.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin değer algısı: Konya örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 121-144.
- Balcı, Y. B. (2004). *Estetik*. Ankara: Gündüz Yayıncılık.
- Calp, Ö. (2006). Lise son sınıf öğrencilerinin sosyal değerlere bakışlarının incelenmesi (Hatay Merkez İlçe Örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Çınar, A. (2006). Modern zamanların değer arayışı: Varlık-bilgi-değer birliğinin önemi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4 (11), 53-68.
- Gerris, J.R.M., Dekovic, M., Janssens, J. M.A.M. (1997). The relationship between social and childrearing behaviors: Parents' perspective taking and value orientations, 1997. *Journal of Marriage and Family*, 59 (4), 834-847.
- Göka, E. (2006). *Türk Grup Davranışı*. Ankara: Aşina Kitaplar.

- Güler, A. (2008). Türk Toplumunda Korku Kültürü. Ankara: Punto Tasarım.
- Güngör, E. (1995). Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk. İstanbul : Ötüken Yayınları.
- Hines, A. (2008). Global trends in culture, infrastructure and values. *Futurist*, 42 (5), 18-23.
- Marks, N. G. (1997). The formation of materialist and postmaterialist values. *Social Science Research*, 26, 52-64.
- Özensel, E. (2003) Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Özlem, D. (2002) Kavramlar ve Tarihleri. İstanbul: İnkılap Yayınevi,
- Sarı, E. (2005), Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 73-88.
- Silah, M. (2000), Sosyal Psikoloji. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Theodorson, G. A. and Achilles G. (1969), *A Modern Dictionary of Sociology*. New York: Barnes and Nobel Books.
- Ulusoy, K. (2007). Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Ülken, H. Z. (2001) *Bilgi ve Değer* (2. Basım). İstanbul: Ülken Yayınları.
- Wienpahl, Paul. D. (1948), *Philosophy of ethics, ethics and moral theory*. *The Journal of Philosophy*, 45 (3), 57-67.